

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ХАБАРШЫСЫ

Педагогикалық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА

Педагогическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-2661

№ 3 (2025)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Педагогическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ03VPY00029269

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области педагогики,
психологии и методики преподавания

Подписной индекс – 76137

<https://doi.org10.48081/JWNE6227>

Бас редакторы – главный редактор

Аубакирова Р. Ж.

д.п.н. РФ, к.п.н. РК, профессор

Заместитель главного редактора

Жуматаева Е., *д.п.н., профессор*

Ответственный секретарь

Каббасова А. Т., *PhD доктор*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Мағауова А. С.,

д.п.н., профессор

Бекмағамбетова Р. К.,

д.п.н., профессор

Самекин А. С.,

доктор PhD, ассоц. профессор

Син Куэн Фунг Кеннет,

д.п.н., профессор (Китай)

Желвис Римантас,

д.п.н., к.псих.н., профессор (Литва)

Авагян А. В.,

д.п.н., ассоц. профессор (Армения)

Томас Чех,

д.п.н., доцент п.н. (Чешская Республика)

Шокубаева З. Ж.,

технический редактор

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ТӘРБИЕ МЕН ОҚЫТУ ҮРДІСІН ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ СҮЙЕМЕЛДЕУ

FTAMP 14.07.03

<https://doi.org/10.48081/MLII3835>***Д. Н. Абетанов¹, Е. Жуматаева², А. Е. Беисова³**^{1,2,3}Торайғыров университеті

Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.

¹ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-5393-1330>²ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3884-4113>³ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-9572-1242>*e-mail: diassaid.95@mail.ru

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК: ТҮСІНІГІ, МОДЕЛЬДЕРІ ЖӘНЕ МАЗМҰНЫ

Тұлғаны дамыту – білім берудің негізгі тақырыбы мен мақсаты. Көпмәдениетті қоғамда тиімді жұмыс істеу қабілеті тұлға дамуының орталық аспектісі болып табылады. Бұл білім берудің негізгі мақсаттарының бірі. Әлемнің мәдени әртүрлілігін түсіну үшін алған маңыздылығына байланысты тиімді мәдениетаралық қарым-қатынас бүгінде басымдыққа айналды. Иммиграция, урбанизация, халықаралық жұмыспен қамту, оқу алмасу бағдарламалары және шетелдік сапарлардың жеңілдігі әртүрлі мәдениеттер арасындағы күнделікті байланыстарды жеңілдетеді. Осылайша, бұл тақырып ғылымның көптеген салаларға қатысты, соның ішінде әлеуметтану, философия, мәдениеттану, психология, педагогика және т. б. Бұл мақаланың мақсаты мәдениетаралық коммуникация және мәдениетаралық құзыреттілік ұғымдарын анықтау, сондай-ақ мәдениетаралық құзыреттілік модельдерін талдау және кейіннен мәдениетаралық құзыреттілік мазмұнын қалыптастыру, оның ішінде мәдениетаралық құзыреттіліктің өзіндік моделін жасау болып табылады.

Мақалада мәдениетаралық коммуникация және мәдениетаралық құзыреттілік ұғымдарды қарастырылады. Бұл ұғымдар арасындағы

иерархиялық байланыс пен өзара тәуелділік анықталады. Қазақстандық және шетелдік ғалымдардың еңбектерінде сипатталған анықтамалар назарға алынады. Сондай-ақ, мақалада мәдениетаралық құзыреттіліктің мазмұны қарастырылған. Атап айтқанда, батыс зерттеушілері әзірлеген мәдениетаралық құзыреттілік ұғымдары мен модельдері талданды. Авторлар осы модельдердің жіктелуі мен мазмұнын қарастырды. Алынған мәліметтер негізінде авторлар мәдениетаралық құзыреттіліктің өзіндік моделін жасады.

Кілтті сөздер: мәдениетаралық коммуникация, мәдениетаралық құзыреттілік, мәдениетаралық құзыреттілік моделі, мәдениетаралық құзыреттілік компоненттері, мәдениетаралық құзыреттілік мазмұны.

Кіріспе

Мәдениетаралық құзіреттілік – бұл әртүрлі мәдени контексттерде табысты қызмет студің маңызды қабілеті, әртүрлі мәдени нормалардың талаптарына сәйкес ойлау және әрекет ету, өз елінде де, шетелде де басқа мәдениет өкілдерімен тиімді әрекеттесу. Әртүрлі елдер мен мәдениеттердің адамдарымен өзара әрекеттесу күнделікті өмірдің ажырамас бөлігіне айналған барған сайын жаһанданған әлемде мәдениетаралық құзыреттілік басты рөл атқарады. Бұл құзыреттілікке ие адамдар құндылықтары, нанымдары және өмірлік тәжірибесі өздерінікінен айтарлықтай ерекшеленуі мүмкін адамдармен тіл табыса және жұмыс істей алады.

Бұл құзіреттілік жаһандық құзыреттілік, жұмысқа қабілеттілік дағдылары, тұрақты даму үшін білім беру, түлектердің атрибуттары, жаһандық азаматтық және жаһандық жұмысқа қабілеттілік сияқты ұғымдардың кең ауқымының маңызды элементі болып табылады. Бұл тұжырымдамалардың барлығы жаһандануды қазіргі өмірдің барлық салаларына әсер ететін өзгерістердің негізгі қозғалтқышы ретінде тануға негізделген. Білім беру ұйымдарының түлектерінің тек бейімделу ғана емес, сонымен қатар жаһандық үрдістер аясында әрекет ете отырып, жаһандық үдерістерге белсенді қатысуы маңызды.

Студенттердің мәдениетаралық құзіреттілігін дамытуды зерттеудің өзектілігі әлемнің өзара байланысының күшеюімен байланысты. Әртүрлі мәдениеттер мен әлеуметтік ортадағы адамдар жиі байланыста болады және мұндай жағдайларға сәтті бейімделу мәдени әртүрлілікті түсіну және орналастыру қабілетін талап етеді. Мәдениетаралық құзыреттілік адамдар арасындағы қарым-қатынас пен ынтымақтастықтың сапасын жақсартуға

көмектеседі, бұл жаһандану жағдайында әсіресе маңызды, мұнда әртүрлі мәдениеттермен өзара әрекеттесу қабілеті жеке және кәсіби өмірде табысқа жетудің ең маңызды факторы болып табылады.

Материалдар мен әдістер

Қолданылған зерттеу: мәдениетаралық коммуникация және мәдениетаралық құзыреттілік мәселелері бойынша зерттеулерді талдау әдісі. Мәдениетаралық құзыреттілік түсінігі мен мәдениетаралық құзыреттілік мазмұнын анықтау үшін синтез және талдау әдісі қолданылды. Салыстыру әдісі бірнеше авторлардың мәдениетаралық құзыреттілік үлгілерін зерттеуде қолданылды. Сондай-ақ, өз моделін құру үшін авторлар модельдеу әдісін пайдаланды.

Нәтижелер мен талқылау

Ең алдымен, ғылыми ортада айқын қалыптасқан мәдениетаралық коммуникация ұғымын ерекше атап өткіміз келеді. Мәдениетаралық коммуникация бойынша алғашқы зерттеулер АҚШ-та 1946 жылы Вашингтонда орналасқан Сыртқы қызмет институтының «Сыртқы қызмет туралы заң» қабылдауымен басталды. Шетелдік дипломаттарға лингвистикалық және антропологиялық дайындықтан өтті. Курстар американдық дипломаттар мен басқа да мамандарды кәсіби дағдыларын дамытуға дайындады. Бұл оларға басқа елдермен және мәдениеттермен қарым-қатынас орнатуға көмектесті [1].

Көп ұзамай қалыптасқан «мәдениетаралық коммуникация» термині Эдвард Т. Холлдың (1959) «Тыныштық тілі» кітабында енгізілді және Холл жалпы осы саланың негізін қалаушы ретінде танылды. Ол негізінен әртүрлі мәдениет өкілдерін түсінудегі стереотип туралы айтады. Бұл тұжырымдама алғаш рет Холлдың «Тыныштық тілі» кітабында айтылған. Бұл еңбек сол мақсатта жазылмаса да, тіпті академиялық аудиторияға арналмаған болса да, мәдениетаралық коммуникацияның жаңа саласының негізін қалаушы құжат болды. Кітап жалпы аудиторияға арналған және басты бестселлерге айналды. Ол академияға да қатты әсер етті. Холлдың қарапайым анықтамасы бойынша мәдениетаралық коммуникация – бұл әр түрлі мәдениет адамдарының өзара әрекеттесуі [2].

Герхард Малекке берген анықтаманы да атап өткен жөн. Ол өзінің анықтамасында мәдениетаралық өзара әрекеттесу және коммуникация – бұл қарым-қатынасқа қатысушылар әртүрлі мәдениеттерді көрсететін және серіктестің «бөтендік» сезімімен көрінетін осы айырмашылықты білетін процесс деп көрсетеді. Мәдениетаралық қарым-қатынасқа қатысушылар өздерінің мәдениетінде қабылданған өздерінің нормаларын, көзқарастарын, кодтауын және мінез-құлқын қолданып қана қоймай, сонымен бірге басқа

нормалармен, көзқарастармен, кодтаулармен және күнделікті мінез-құлықпен кездесетін өзара әрекеттесудің барлық түрлерін қамтиды [3].

Ұғымның осыған ұқсас анықтамасын А. П. Садохин ұсынған. Оның ойынша, мәдениетаралық коммуникация – бұл әртүрлі мәдениеттерге жататын тұлғалардың, топтардың немесе ұйымдардың өзара әрекеттесуі [4]. Садохин мәдениетаралық коммуникацияның негізгі мақсаты әртүрлі мәдениет өкілдерінің бірін-бірі түсінуі деп тұжырымдады. Осы мақсаттарға жету үшін мәдениетаралық коммуникацияға қатысушыға басқа мәдениетті түсіну және білу дағдылары қажет.

Қазақстандық авторлардың еңбектерінде мәдениетаралық коммуникация және мәдениетаралық құзыреттілік ұғымдарының жаңа анықтамалары іс жүзінде қамтылмаған. А. Б. Қазыкеева өз еңбегінде мәдениетаралық қарым-қатынасты сәтті жүзеге асыру қабілетін мәдениетаралық құзыреттілік деп атайды. Басқаша айтқанда, мәдениетаралық қарым-қатынастың толыққанды қатысушысы болу үшін жеке тұлғада белгілі бір білім мен дағды, яғни құзыреттілік болуы керек. Осы жерден мәдениетаралық коммуникацияның құрамдас бөлігі ретінде тағы бір ұғым – мәдениетаралық құзыреттілік пайда болды [5]. Шкутина мен Жанкинаның зерттеулері бойынша мәдениетаралық құзыреттілік – мәдениетаралық қарым-қатынас саласындағы тұлғаның тәжірибесін анықтайтын білім, білік және дағдылардың біріктірілген жиынтығы [6].

Мәдениетаралық құзіреттілік феноменін зерттеуде білім беру мамандарының қиындықтары қазіргі уақытта қол жетімді мәдениетаралық құзыреттілік концептуализациясының таңқаларлық әртүрлілігінен туындайды. Соңғы жиырма жыл ішінде әлеуметтік ғылымдардағы, менеджмент, әлеуметтік жұмыс, психология және білім беру сияқты әртүрлі пәндердегі мәдениетаралық құзіреттіліктің әртүрлі үлгілерінің көбеюі байқалды..

Біз Спитцберг пен Шангнонның (Spitzberg and Changnon) еңбектерінде жинақталған үлгілерді қарастырамыз. Олар бұл модельдерді бес түрге жіктейді [7].

Біріншіден, бұл мәдениетаралық құзыреттілікті қалыптастыратын дағдылар мен білімдердің белгілі бір тізімін қамтитын композициялық модельдер..

Ховард-Гэмилтон, Ричардсон және Шуфорд [8] өз моделінде (1-сурет) құзырет құрамдастарының салыстырмалы типтік тізімін тұжырымдады.

1-сурет – Ховард-Гэмилтон, Ричардсон және Шуфорд мәдениетаралық құзыреттілік моделі

Көзқарас (яғни мотивация) құрамдас бөлікте мәдениетаралық құзыретті интерактанттар өз тобын (мәдениетін), топтардың негізгі теңдігін (мәдениеттердің теңдігі), көпцентризмді, тәуекелге баруды және мәдениетаралық өзара әрекеттестік ролін бағалайды деп күтілуде. Мұндай құндылықтар мәдени бірегейлікті, топтық шекараларды және мәдени тарихты түсіну және мәдени айырмашылықтардың коммуникация процестеріне әсері сияқты білімді толықтырады. Мұндай мотивация мен білім өзіндік рефлексия, айырмашылықтарды артикуляциялау, көзқарастарды түсіну, кемсітушілік әрекеттерге сенімді қарсы тұру және жалпы мәдениетаралық қарым-қатынастың негізгі дағдыларымен үйлесімді болады..

Тинг-Туми мен Куроги [9] мәдениетаралық құзыреттілік теориясын білдіретін үлгіні (2-сурет) тұжырымдады. Олардың моделінде мотивациялық факторларға емес, когнитивтік, мінез-құлық факторларына баса назар аударылады.

2-сурет – Тинг-Туми мен Курогидің мәдениетаралық құзыреттілік моделі

Олардың моделінде мотивациялық факторларға емес, когнитивтік, мінез-құлық және нәтижеге басты назар аударылады. Зейін өлшеміне рефлексивтілік, әртүрлі көзқарастарды қабылдау қабілеті, аналитикалық эмпатия және саналы шығармашылық сияқты қабілеттер кіреді. Жаңалыққа ашықтық зейіннің аспектісі ретінде қарастырылады, сонымен бірге әлемге мотивациялық бағдарды көрсетеді. Білім компоненті индивидуализм мен ұжымшылдық, арақашықтық, өзімен және басқалармен келіссөздер жүргізе білу, жұмыс стиліндегі айырмашылықтар сияқты айырмашылықтарды танудың маңыздылығын атап көрсетеді. Мәдениетаралық өзара әрекеттесу үшін қажетті негізгі дағдыларға тыңдау, бақылау, сенім орнату және диалогтық ынтымақтастық жатады. Осы когнитивті және мінез-құлық дағдыларының үйлесуі ықтимал, тиімді, өзара қанағаттандыратын және бейімделгіш нәтижелер береді деп күтілуде. Себеп-салдар модельдерінен айырмашылығы, бұл модель оның барлық құрамдас бөліктері арасындағы итерациялық қатынасты болжайды, яғни бір құрамдастағы өзгерістер басқаларына әсер етеді.

Екіншіден, мәдениетаралық коммуникацияны және осы коммуникацияның нәтижелерін талдауға бағытталған интерориентация модельдері.

Байрам [10] бағдар аралық модельдермен ортақ бірнеше мүмкіндіктерді қамтитын ықпалды модельді (3-сурет) әзірледі.

3-сурет – Байрамның мәдениетаралық құзыреттілік моделі

Үшіншіден, мәдениетаралық құзіреттіліктің даму кезеңдерін көрсететін даму модельдері.

Төртіншіден, мәдениетаралық қарым-қатынаста адамның қабылдауының қалай өзгеретінін көрсететін адаптациялық модельдері. Бұл бейімделуді, төзімділікті және ымырашылдықты дамытуды қамтиды.

Соңында, мәдениетаралық қарым-қатынас объектілері арасындағы себеп-салдарлық байланыстарды көрсететін себеп-салдар модельдері.

Жоғарыда келтірілген мәліметтерге сүйене отырып, мәдениетаралық құзіреттіліктің негізгі компоненттерін анықтауға болады. Осы салада жүргізілген зерттеулерге және ұсынылған концептуалды модельдерге сәйкес келесі құрамдастардың барлығы мәдениетаралық құзіреттіліктің өзегін құрайды деп айтуға болады:

1-Кесте – Мәдениетаралық құзыреттілік компоненттері

Білім	Мәдени өзін-өзі тану: тұлғаның дамуы мен дүниетанымының өз мәдениетімен қалай байланысты екенін сезіну, яғни жеке тұлғаны қалыптастырудағы мәдениеттің рөлін түсіну. Мәдени тұрғыдан нақты білім алу: Басқа мәдениеттер туралы негізгі ақпаратты, соның ішінде олардың тарихын, құндылықтарын, саясатын, экономикасын, қарым-қатынас стилін, наным-сенімдерін және дәстүрлерін үйрену және түсіндіру. Әлеуметтік лингвистикалық аспектілерді түсіну: негізгі тілдік дағдыларды меңгеру, вербальды және вербалды емес қарым-қатынастағы айырмашылықтарды анықтау және әңгімелесушілердің мәдени ерекшеліктеріне байланысты сөйлеуді бейімдеу. Жаһандық мәселелер мен тенденцияларды түсіну: жаһанданудың мәні мен оның салдарын түсіндіру және жергілікті мәселелерді жаһандық процестермен байланыстыру.
Дағдылар	Тыңдау, бақылау, бағалау: Этноцентризмді анықтау және азайту және мәдени белгілерді іздеу және олардың мағынасын түсіну үшін шыдамдылық пен табандылық танытыңыз. Салыстырмалы талдауды пайдалана отырып, ақпаратты талдаңыз және түсіндіріңіз, оның ішінде байланыстарды, себеп-салдар байланыстарын және байланыстарды анықтау. Сыни тұрғыдан ойлау әлемді басқа мәдениеттер призмасы арқылы қабылдау қабілетін, сонымен бірге өз көзқарасын білуді қамтиды..

Қатынас	Сыйластық: басқа мәдениеттер туралы білім алу, мәдени әртүрлілікті тану және бағалау, мәдени айырмашылықтарға объективті және бейтарап көзқараспен қарау. Қызығушылық: басқа мәдениеттерді сынамау, мәдени айырмашылықтар туралы көбірек білуге құштарлық, өз қателіктерін мойындауға дайын болу. Қызығушылығы: мәдениеттер арасындағы өзара әрекеттестіктерді зерттеу, айырмашылықтарды оқу мүмкіндіктері ретінде қарастыру, өз біліміндегі кемшіліктерді мойындау. Ашықтық: белгісіз жағдайларды құрметтеу және оларды жағымды тәжірибе ретінде қабылдау қабілеті, жайлылық аймағынан шығуға дайын болу.

Осылайша, авторлар мәдениетаралық құзіреттіліктің өзіндік модельді жасады (4-сурет).:

4-сурет – Мәдениетаралық құзіреттілік моделі

Қатынас: Қарым-қатынастың үш негізгі құрамдас бөлігі бар – құрмет, ашықтық және қызығушылық. Құрмет әлеуметтік жағдайына қарамастан басқа адамдардың құндылығын көрсетеді және сіздің жайлылық

аймағыңыздан шығу үшін ашықтық пен қызығушылық қажет. Осы үш аспект мәдениетаралық құзыреттілікті дамыту үшін қажетті білім мен дағдыларды қалыптастырудың негізі болып табылады.

Дағдылар: Бақылау, тыңдау, бағалау, талдау, түсіндіру және байланыс орнату дағдылары алынған білімді өңдеу үшін маңызды. Әртүрлі мәдени топтардың адамдарымен қарым-қатынас жасағанда, ақпаратты түсіну және талдау үшін тек білімге сену жеткіліксіз;

Білім: Мәдениетаралық құзыреттілікке жету үшін мәдени сана, басқа мәдениеттер туралы нақты білім, терең мәдени білім (соның ішінде әртүрлі дүниетанымдық көзқарастарды түсіну) және әлеуметтік лингвистикалық сана қажет. Дүниені басқалардың көзімен қабылдау қабілеті мәдениетаралық құзыреттіліктің негізгі элементі болып табылады.

Ішкі нәтижелер: көзқарастар, білімдер мен дағдылар икемділік, бейімделу және эмпатия сияқты ішкі нәтижелерге әкеледі. Бұл қасиеттер адамға мәдениетаралық құзыреттілікке жақындауға мүмкіндік береді. Бұл кезеңде басқа адамдарды олардың көзқарасы бойынша қабылдауды және қарым-қатынаста олардың күтулеріне сәйкес жауап беруді үйрену маңызды.

Сыртқы нәтижелер: адамның көзқарасына, біліміне, дағдысына және ішкі нәтижелеріне негізделген іс-әрекетінде көрінетін мінез-құлық және қарым-қатынас дағдылары басқаларға көрінеді. Тиімді және сәйкес мінез-құлық пен қарым-қатынас мәдениетаралық құзыреттілікті дамытуды көрсететін сыртқы нәтижелер болып табылады.

Қорытындылар

Бұл жұмыста біз мәдениетаралық коммуникация және мәдениетаралық құзыреттілік сияқты ұғымдардың анықтамаларын егжей-тегжейлі қарастырдық. Біз бұл ұғымдардың өзара байланысын, сондай-ақ олардың өзара ықпалын талдадық, бұл мәдениетаралық коммуникацияны тиімді жүзеге асыру үшін қатысушыда белгілі бір білім, білік және дағдылар жиынтығы болуы керек деген қорытынды жасауға мүмкіндік берді. Басқаша айтқанда, табысты қарым-қатынас үшін мәдениетаралық құзыреттілік деп аталатын кешенді құзыреттер жүйесінің болуы маңызды.

Сондай-ақ зерттеуде мәдениетаралық құзіреттіліктің композициялық, бағдарлық, дамытушылық, бейімделу және себептік модельдер сияқты әртүрлі үлгілері қарастырылды. Осы үлгілердің әрқайсысы мәдениетаралық өзара әрекеттестіктің әртүрлі аспектілеріне назар аударады және әртүрлі мәдениеттердің адамдары арасындағы табысты қарым-қатынасқа әсер ететін негізгі компоненттерді анықтайды. Осы үлгілерді терең талдау негізінде жұмыс авторлары мәдени әртүрлілік жағдайында табысты өзара әрекеттесуге

әсер ететін барлық маңызды факторлар мен компоненттерді ескеретін мәдениетаралық құзыреттіліктің өзіндік моделін жасады.

Осылайша, біз мәдениетаралық құзыреттілік басқа мәдениеттер туралы теориялық білімдер жиынтығы ғана емес, сонымен бірге бағытталған күш-жігер арқылы дамытылып, жетілдірілетін практикалық дағдылар деген қорытындыға келдік. Мәдениетаралық құзыреттілік тәжірибе, оқыту және әртүрлі мәдениет өкілдерімен тұрақты өзара әрекеттесу арқылы дамытынын атап өту маңызды, бұл өз кезегінде жаһанданған әлемде мәдениетаралық коммуникацияның тиімділігін арттырады.

Пайдаланылған деректер тізімі

1 **Jandt, F.** An introduction to intercultural communication [Text] // SAGE Publications, 2013. – p. 448. – <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2007.07.001>

2 **Edward, T. H.** The Silent Language [Text]. – New York: Garden City, – 1959. – 354 p.

3 **Ionîţă, M. and Păsta, V.** Gerhard Maletzke's Model of Mass Communication from the Social Communication Perspective [Text] // Bulletin of «Carol I» National Defence University. – 2017. – № 2. – P. 48–53.

4 **Садохин, А. П.** Введение в теорию межкультурной коммуникации: учебное пособие [Текст]/ А. П. Садохин. – М. : КИОРУС, 2014. – 254 с. [10.15216/978-5-406-05044-6](https://doi.org/10.15216/978-5-406-05044-6)

5 **Кызыкеева, А. Б.** Модели межкультурной компетенции при обучении иностранному языку [Text] // Международное партнерство: исследования, инновации, образование: Сб. докл. междунар. научного конгресса (25–26 сентября 2015 года). – Ч. 1. – Усть-Каменогорск, 2014. – P. 222–226.

6 **Шкутина, Л. А., Жанкина, Б. А.** Межкультурная компетентность: понятие, структура и содержание [Текст] // Вестник КарГУ. – 2012. – Вып. 8. – Т. 1.

7 **Darla, K. D.** The SAGE Handbook of Intercultural Competence [Text] // Duke University, USA. – 2009. – P. 561. – <https://doi.org/10.1108/13527601111152888>

8 **Howard-Hamilton, M., Richardson, B. J., Shuford, B.** Promoting Multicultural Education : A Holistic Approach [Text] // College Student Affairs Journal. – 1998. – №18. – P. 5–17.

9 **Ting-Toomey, S., Kurogi, A.** Facework competence in intercultural conflict : An updated face-negotiation theory [Text] // International Journal of Intercultural Relations, – 1998, – 22(2), – P.187–225. – [https://doi.org/10.1016/S0147-1767\(98\)00004-2](https://doi.org/10.1016/S0147-1767(98)00004-2)

10 Bayram, M. Models of Intercultural Competence and the Development of Self-awareness and Self-evaluation in Intercultural Experience. University of Durham, England. [Online]. [Electronic resource]. – <https://www.ces.uc.pt/icopromo/documents/08%20Michael%20Byram%20-%20Models%20of%20Intercultural%20Competence%20and%20the%20Development%20of%20Self-awareness%20and%20Self-evaluation%20in%20Intercultural%20Experience.pdf>

11 Jirwe, M., Gerrish, K., Emami, A. The Theoretical Framework of Cultural Competence [Text] // Journal of Multicultural Nursing and Health. 2006. – № 12 (3). – P. 6-16.

References

1 Jandt, F. An introduction to intercultural communication [Text] // – SAGE Publications, 2013. – p. 448. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2007.07.001>

2 Edward, T. H. The Silent Language [Text]. – New Yourk: Garden City, – 1959. – 354 p.

3 Ioniță, M. and Păsta, V. Gerhard Maletzke's Model of Mass Communication from the Social Communication Perspective [Text] // Bulletin of «Carol I» National Defence University. – 2017. – № 2. – pp. 48–53.

4 Sadokhin, A. P. Vvedeniye v teoriyu mezhkulturnoy komunikatsii: uchebnoe posobie [Text] [Introduction to the theory of intercultural communication: textbook] – Moscow: – KIORUS, 2014. – 254 p.

5 Kazykeeva, A. B. Modeli mezhkulturnoi kompetencii pri obuchenii inostrannomu yaziku [Text] // Mezhdunarodnoe partnerstvo issledovaniya innovacii obrazovanie. Sbornik dokladov mezhdunarodnogo nauchnogo kongressa [Models of intercultural competence in teaching a foreign language // International partnership: research, innovation, education: Collection of reports of the international scientific congress]. – Ust-Kamenogorsk, 2014. – pp. 222–226.

6 Shkutina, L. A., Zhankina, B. A. Mezhekulturnaya kompetentnost; ponyatie, struktura i soderzhaniye [Text] [Intercultural competence: concept, structure and content] // Vestnik KarGU. – №8. – T. 1., – 2012.

7 Darla, K. D. The SAGE Handbook of Intercultural Competence [Text] // Duke University, USA. – 2009. – C. 561. DOI: <https://doi.org/10.1108/13527601111152888>

8 Howard-Hamilton, M., Richardson, B. J., Shuford, B. Promoting Multicultural Education: A Holistic Approach [Text] // College Student Affairs Journal, – 1998, – №18. – pp. 5–17.

9 Ting-Toomey, S., Kurogi, A. Facework competence in intercultural conflict: An updated face-negotiation theory [Text] // International Journal

of Intercultural Relations, – 1998, – 22(2), – pp.187–225. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0147-1767\(98\)00004-2](https://doi.org/10.1016/S0147-1767(98)00004-2)

10 **Bayram, M.** Models of Intercultural Competence and the Development of Self-awareness and Self-evaluation in Intercultural Experience. University of Durham, England. [Online]. [Electronic resource]. – <https://www.ces.uc.pt/icopromo/documents/08%20Michael%20Byram%20-%20Models%20of%20Intercultural%20Competence%20and%20the%20Development%20of%20Self-awareness%20and%20Self-evaluation%20in%20Intercultural%20Experience.pdf>

11 **Jirwe, M., Gerrish, K., Emami A.** The Theoretical Framework of Cultural Competence [Text] // Journal of Multicultural Nursing and Health. 2006. – № 12 (3). – pp. 6–16.

14.05.25 ж. баспаға түсті.

29.05.25 ж. түзетулерімен түсті.

14.08.25 ж. басып шығаруға қабылданды.

*Д. Н. Абетанов¹, Е. Жуматаева², А. Е. Беисова³

^{1,2,3}Торайғыров университет,

Республика Казахстан, г. Павлодар.

Поступило в редакцию 14.05.25.

Поступило с исправлениями 29.05.25.

Принято в печать 14.08.25.

МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ: ПОНЯТИЕ, МОДЕЛИ И СОДЕРЖАНИЕ

Развитие целостной личности является центральной темой и целью образования. Способность эффективно функционировать в многонациональном обществе – центральный аспект личностного развития. Это одна из ключевых целей образования. Эффективная межкультурная коммуникация стала сегодня приоритетом из-за важности, которую она приобрела для понимания культурного разнообразия мира. Иммиграция, урбанизация, международная занятость, программы обмена учебной и легкость зарубежных поездок облегчают ежедневные контакты между людьми разных культур. Таким образом, данная тема затрагивает многие сферы науки, в числе которых социология, философия, культурология, психология, педагогика и т.д. Целью данной статьи является определение понятий межкультурной коммуникации и межкультурной компетентности,

а также анализ моделей межкультурной компетентности и последующее формирование содержания межкультурной компетентности, в том числе и разработка собственной модели межкультурной компетентности.

В статье рассматриваются понятия межкультурной коммуникации и межкультурной компетентности, приведены различные точки зрения на его содержание. Выявляется иерархическая связь и взаимозависимость между данными понятиями. Во внимание берутся определения, описываемые в трудах казахстанских и зарубежных ученых. Также, в статье рассмотрено содержание межкультурной компетентности. В частности, были проанализированы понятия и модели межкультурной компетентности, разработанные западными исследователями. Авторами были рассмотрены классификации и содержание данных моделей. На основе полученных данных, авторами была разработана собственная модель межкультурной компетентности.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, межкультурная компетентность, модель межкультурной компетентности, компоненты межкультурной компетентности, содержание межкультурной компетентности.

*D. N. Abetanov¹, E. Zhumatayeva², A. E. Beisova³

^{1,2,3}Торайгыров университети,

Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.

Received 14.05.25.

Received in revised form 29.05.25.

Accepted for publication 14.08.25.

INTERCULTURAL COMPETENCE: CONCEPT, MODELS AND CONTENT

The development of the whole person is the central theme and purpose of education. The ability to function effectively in a multicultural society is a central aspect of personal development. This is one of the key goals of education. Effective intercultural communication has become a priority today because of the importance it has acquired in understanding the cultural diversity of the world. Immigration, urbanization, international employment, study exchange programs and the ease of foreign travel facilitate daily contact between people of different cultures. Thus, this

topic affects many areas of science, including sociology, philosophy, cultural studies, psychology, pedagogy, etc. The purpose of this article is to define the concepts of intercultural communication and intercultural competence, as well as the analysis of models of intercultural competence and the subsequent formation of the content of intercultural competence, including the development of its own model of intercultural competence.

The article deals with the concepts of intercultural communication and intercultural competence. A hierarchical relationship and interdependence between these concepts is revealed. The definitions described in the works of Kazakh and foreign scientists are taken into account. Also, the article considers the content of intercultural competence. In particular, the concepts and models of intercultural competence developed by Western researchers were analyzed. The authors considered the classifications and content of these models. Based on the data obtained, the authors developed their own model of intercultural competence.

Key words: intercultural communication, intercultural competence, model of intercultural competence, components of intercultural competence, content of intercultural competence.

Теруге 25.08.2025 ж. жіберілді. Басуға 30.09.2025 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

4,19 Kb RAM

Шартты баспа табағы 35,56.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген З. Ж. Шокубаева

Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Қожас

Тапсырыс № 4441

Сдано в набор 25.08.2025 г. Подписано в печать 30.09.2025 г.

Электронное издание

4,19 Kb RAM

Усл.п.л. 35,56. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка З. Ж. Шокубаева

Корректоры: А. Р. Омарова, Д. А. Қожас

Заказ № 4441

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.pedagogic-vestnik.tou.edu.kz